

KOSZTOLÁNYI DEZSŐNÉ

KIRE VOLT IRIGY KOSZTOLÁNYI ?

A Dunántúl című irodalmi folyóirat legutóbbi számában Kodolányi János rendkívül pontos megfogalmazásban kijelenti, hogy (idézek): »Kíméletlenek, irigyek, féltékenyek voltak az akkori öregek. Nem mondom, hogy Móricz is és Schöpplinre sem áll a véleményem. De Babits, ő már féltékeny, sőt irigy volt. Ugyancsak Kosztolányi, Karinthy s mások«.

Elsőbben is az ellen a vád ellen kell tiltakoznom, hogy akár Kosztolányi, akár Karinthy öreg lett volna. Korban is mindössze ötvenegy éves volt mind Karinthy, mind pedig Kosztolányi, amikor meghalt.

A másik vád az, hogy irigyek és féltékenyek voltak. Nyilván úgy gondolja a fent idézett író, hogy többi, tehetséges író társukra, érvényesülni vágyó fiatalokra voltak irigyek és féltékenyek. Ilyen vádat pedig már bizonyítani kell, másképpen rágalmazásnak minősül. Lássuk hát a bizonyítékokat.

Én, ezennel jóelőre beterjesztem ellenbizonyítékaimat. Könnyű a dolgom, főleg Kosztolányi esetében, csak a birtokomban levő ezernyi levél közül kell találomra előszednem egy-nehányat s azokból idéznem s felsorolnom a köztudomású tényeket.

Ami Karinthyt, a kedves, nagyszerű író t illeti, az ő védelmében csupán megtigyelesemre vagyok utalva. Amennyiben valóban »irigy« volt, semmiestre sem a szegény és elnyomott fiatalokra, vagy küszködő kortársaira volt irigy, legfőlegb olyanokra, akik kevés, vagy semmi tehetséggel sok — nagyon sok pénzt tudtak szerezni.

Kosztolányit harmonikus és derűs lénye megóvta minden görcsös érzéstől, így az irigységtől és féltékenységtől is, ő oly boldogan tudott belefelejtkezni a munkába, hogy a külvilág tülekedése nem is férközött hozzá. Ami pedig az úgynevezett fiatalokkal való viszonyát illeti, ez már azért sem lehetett ellenséges, mert hiszen csaknem halála előtt vívta meg ő maga is harcát az akkori öregekkel, az apák és fiúk örök harcát, amely meglepetésszerűen érte és bizony ebben a harcban ő maradt alul. (Mivelhogy ez is törvény.) Lemondatták a Pen elnökségéről a Móricznak és Krúdyknak juttatott 20—20 ezer pengőnyi díj miatt, illetve ő maga lemondott, nehogy veszélyeztesse a budapesti Pen kongresszust. A kormány ugyanis csak azzal a feltétellel volt hajlandó pénzt adni a kongresszus megtartására, ha Kosztolányi lemond az elnökségről.

No de lássuk a vád ellenbizonyítékait.

Elsőbben is József Attilát említem.

Aki csak író volt, vagy írónak számított, pontosan tudta — tudnia kellett, hogy a Nyugat vezető írói közül egyedül Kosztolányi ismerte fel József Attila költői tehetségét, egyedül ő harcolt, ő verekedett érte, az ő szeméből buggyant ki a könny, amikor megtudta, hogy minden erőfeszítése ellenére sem jutalmazták Baumgarten-díjjal József Attilát.

— Él itt közöttünk egy sovány, alacsony termetű fiatal költő, aki egy fejjel nagyobb valamennyiünknel: József Attila — ezekkel a szavakkal kezdte beszédét, amikor József Attila mellőztetése miatt lemondott a Baumgarten Alapítványnál viselt kurátori tagságáról.

Mindezt és sok egyebet, Veres Péter is elfelejtette említeni az Öregek és Fiatalok vitájában, nemkülönben a többi hozzászóló, — Basch Loránt kivételével.

Hadd idézzek Krúdy leveleiből:

K. Gy.

Budapest, 1913. november 18.

Meteor fogadó

Kedves jó Dezsőm,

a hálálkodásnak csak egy hangja van. A paraszttal együtt csak Isten-t tudom emlegetni, midőn kihúztál a legnagyobb bajból, amelyben valaha voltam.

Hát áldjon meg érte az Isten.

A tied Krúdy Gyula

Másik levél, kelet nélkül (névjegyen)

Kedves, te régen látott kedves,
Köszönöm, hogy szép híremet költötted. Te vagy a költő, nem én. Én csak a te rokonod szeretnék lenni.

Áhítva szeret

Krúdy Gyula

Sorok Juhász Gyula leveleiből:

Juhász Gyula Ipar u. 13. Szeged 1905. július 20.

Kedves Kosztolányi

Köszönöm vigasztaló, emelő sorait, az erőteljes szalmaszálakat, amelyekbe gyöngé, veszendő lelkem kapaszkodni próbált

levél

(másik) . . . a legutóbbi leveléért meleg, baráti köszönet. A maga jó lelke, amelyet annyira csodálok és szeretek, egész szeretetével rezgett a sorokban, s biztató szavát boldogító, serkentő, intő emlékeim panteonjába teszem . . .

(megint másik levélből)

x (képes lapon) 1914. április 14.

Kedves Barátom, most kezdem igazán látni és érezni, mily jó volt megint hozzáam, mily sok mindent köszönhetek megint magának . . . nagy szív és nagy ész, megértő fölényével és mindennel veleérzésével . . .

(Kosztolányi Juhász Gyulához. A következő két zöld tintával írt levelet Kilenyi Irma, Juhász Gyula titkárnője s a szegedi Juhász múzeum őre küldte el Kosztolányinéhez)

Budapest 1921. karácsonyán.

Kedves Gyula,

egy karácsonyi nagy társaság arra kért, mondjak el egy versemet. Én nem a magamét mondtam el. Az ön versét: *Mindég*. Emlékszik-e erre? Én kívülről tudom azóta, hogy megjelent. Mély-mély-mély hatása volt.

Amint elmondtam, éreztem: *Ilyet csak egyet lehet írni: az életben.*

Milyen helyén való itt minden szó és minden betű.

A társaság köszönti önt és én is hódoló, baráti szívvel:

Kosztolányi Dezső

Juhász Gyula

(Kosztolányi második levele)

Budapest, 1921. január

Drága Gyula,

gyönyörű könyvét megkaptam, köszönöm. Már is írok róla . . .

(Kilenyi Irma így ír egy levélben a Kosztolányi—Juhász kapcsolatról)

. . . szegény Kosztolányi halála döbbenetes hatással volt súlyos melankoliájára (Juhász Gyulára), nem akart többé enni, azzal büntette magát, amiért ő még él s Kosztolányi nincs többé, akit végtelen szeretettel vett körül mindig s a legnagyobbnak tartott költőtársai közül . . .

Móricz Zsigmond egyik leveléből:

Leányfalu, 1931. aug. 5.

Édes Dezsőm,

leveledet örömmel láttam s ismertem föl, mert véltem kéziratot kapok benne Tőled, barátom. Ennek is örülök, mert nevendéked Kisbéry nagyon kellemes jelenség . . .

. . . Vetted-e észre Dezsőm, hogy nyomunkban egy új nem jár, mely sietten greblyéi el mélyebb barázdáinkat s vídámabb magvakat kertészkedik a mi zord mezőinken . . .

Kosztolányi Dezső idejének nem jelentéktelen részét töltötte azzal, hogy frótársainak — fiatal, nem fiatal mindegy volt neki — érvényesülési és anyagi érdekében levelezett, telefonált és szaladgált.

De vajon akad-e sok olyan író, aki íróársának valamelyik művéről olyan lelkesedéssel ír, mint Kosztolányi Móricznak Barbárok című munkájáról? holott Móricz sok írását nem szerette, de kezdeti elbeszéléseit és a Barbárok-at remekműnek vallotta. Hogy pedig Krúdy-nak is odaítélhesse a díjat, keresztlül hajszofta, hogy még abban az esztendőben megjelen-hessék Krúdynak egy kötete, amelyet jutalmazhat.

Babits egyik levelén nincs dátum ;

az ő soraiból idézek :

... Berda Józsefen sajnos most nem tudunk segíteni : az alapítvány ilyen kis segílyt szabályai értelmében nem adhat, nagyobbat még ebben az időpontban nem tud adni (Berda számára kért segílyt Kosztolányi)

(Másik levélből) ... nagyon jó lesz, ha pártfogoltad bármely írását beküldi — s abból meg fogom látni, mely irányban kellene őt foglalkoztatni ...

(harmadik levélből) : Kedves Barátom,
nagyon sokáig nem feleltem szíves soraidra, melyeket Füst Milán érdekében írtál hozzám ...

(Kosztolányi leveleiből Babitshoz)

1906 április

... mindennap legalább egyszer elolvasom versküldeményét. Én valósággal fanatizálva vagyok s bizony kérelmét nem tartom be, hanem az itt levő nagyon kevés intelligens ember-nek hencegő garral mutogatom a nagyszerű költeményeket és bizvást állíthatom, hogy Szabad-kán több imádója van ... Bámulják nyelvét, eredetiségét és káromkodva szidják, miért nem lép már elő ...

1905 április 11.

... Meddig fog még betegeskedni és idegbajoskodni? És mikor ír, mint régen?

1929 XII 20.

... De ha félre is ertesz, akkor is szólnom kell, mert egy barátomról van szó, akit job-ban szeretek a jogos, vagy jogtalan büszkeségemnél is. Füst Milánt ajánlom ismét figyel-medbe, akit — tudom, éppoly érdemes írónak tartsz, mint én. Ha van mód, gondolj rá, vedd észre az írásnak ezt a remetéjét, kit még senki se vett észre ...

Füst Milán sok-sok érdekes és szeretetteljes leveléből csak ezt közlöm :

Öllek, csókollak, szeretlek!

Egész szívemmel köszönöm. (Sírok)

Egy ilyen jó szó, úgy látszik, jobban gyógyít, mint minden egyéb!

Jövök, mihelyt csak bírok Dezső!

Öllek benneteket!

Milán

Budapest, 1930. febr. 11.

Somlyó Zoltán 1917 szept. 19-én így ír :

Drága kedves Desirém,

igen nagyon örülök a levelednek, de annyit mondhatok, hogy a cikk, amelyet nagyonis értéken felül dicsérsz, meglehetősen ki van fordítva eredeti mivoltából. Többek közt volt benne két olyan sor is, amely végérvényesen jellemezte a Te nagy jelentőségedet — ezt is kihagyták. Mít tehetek én?! — ...

(Úgy látszik akkor is történtek ilyesmik, egynémely »irigy« íróárs jóvoltából.) (Kosz-tolányiné)

Várom és öllek a régi lelkemmel :

Somlyó Zoltán

(másik levélből)

Bpest, 1930. jan 29.

Drága és egyetlen Barátom,

ma keltem fel először az ágyból. Első dolgom, hogy neked köszönetet mondjak. Persze ez is csak egyszerű konvencionális forma. De mérhetetlen az a hála, amit érzek, Drága Desirém, egyetlen barát és egyetlen Ember ezen a tájon! ... Sokat tettél érttem, verekedtél érttem, most, amikor annyira kellett egy barát! ... amikor oly magamra hagyva feküdtem Hadesem sötét hullámai közt.

Egyetlen Férfi akadt, ez Te voltál! Forrón köszönöm neked és mély hálával és nagy jószágod iránti hódolattal

Köszöntelek és öllelek

lekötelezett, hű szívvel

Somlyó Zoltán

Most pedig kérdem, hogy hát kire is volt irigy és féltékeny Kosztolányi? József Attilára? Móricz Zsigára? Krúdyra, Somlyó Zoltánra? Babitsra, Füst Milánra? Juhász Gyulára? — ezekre megfelelnek az idézetek. Kassákra, Tersánszkyra, Berda Józsefre, Zelk Zoltánra, Barfalitsra, Weöres Sándorra?, egyszóval az akkori »fiatalokra«? Feleljenek erre ők maguk. Én is idézhetnék egyik-másiknak leveléből, csak azért nem teszem, mert ezek éppen fiatalságuk miatt túlon túl is hálálkodó vagy rajongó hangúak, s ezzel nem akarnék visszaélni. Vagy talán Arany Jánosra, Vörösmartyra, Petőfi Sándorra? »az isteni kölyök«-re, »aki 26 éves volt, amikor meghalt és nem látta a tengert«? Talán a *Lángelmék* és *Kortársak* kötetének jóindulatúan, sok esetben nagyönis jóindulatúan bemutatott íróira? Esetleg Shakespeare-re, Tu-Fu-ra, vagy Po Csüi-re, akiket fordított? s annyi másra, akiket elsöül nyújtott magyar nyelven az olvasóknak? De folytathatnám. Akárhogyan is csak az derül ki, hogy nyilván egyes-egyedül Kodolányi Jánosra volt féltékeny és irigy Kosztolányi Dezső.